

Utorak, 19. april 2005.  
Svedok Kosta Bulatović  
Otvorena sednica  
Optuženi je bolestan  
Početak u 9.07 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

**SUDIJA ROBINSON:** Danas zasedamo bez optuženog. Sinoć smo dobili obaveštenje da je optuženi bolestan. Doktor je ocenio da optuženi ne bi trebalo da dođe na Sud. Dobićemo pisani izveštaj od doktora danas poslepodne. I u njemu bi trebalo da stoji šta je tačno optuženom, kakva je priroda njegove bolesti i zašto ne može da prisustvuje suđenju, kao i koliko dugo neće moći da prisustvuje suđenju. U međuvremenu moramo da razmotrimo kako će da se nastavi postupak. Mislim da imamo obavezu da to učinimo. Imamo odluku Žalbenog veća u kojoj se jasno predviđa da u slučaju bolesti optuženog, dodeljeni advokat mora da nastavi sa radom. To je, naravno, skopčano sa izvesnim poteškoćama, ali one nisu nepremostive. Želeo bih zato sada da saslušam argumente dodeljenog advokata i tužioca o tome. Gospodine Kej (Kay).

**ADVOKAT KEJ:** Časni Sude, juče su nas obavestili o tome da se optuženi ne oseća dobro i da zbog svog zdravstvenog stanja danas neće moći da prisustvuje suđenju. Nemamo nikakve dalje informacije o tome, nismo dobili nikakav izveštaj tako da ne znamo o kom vremenskom periodu će da se radi. Ne znamo ni o kakvoj se bolesti radi, ni kakve su tačno prognoze. U ovom trenutku ne zna se da li se radi samo o jednoj privremenoj indispoziciji ili o jednom trajnijem stanju. Zato mi apelujemo na Pretresno veće da odloži donošenje odluke o tome šta bi trebalo da se uradi sve dok ne dobije sve rele-

vantne medicinske činjenice o tome sa kavom smo sada situacijom suočeni. Pod tim okolnostima nas brine činjenica da se radi o jednom iznenadnom i dramatičnom obrtu u njegovom zdravstvenom stanju. Smatramo da optuženi ima pravo da i za svoje potrebe dobije medicinski izveštaj o svom zdravstvenom stanju i da onda taj izveštaj predoči Pretresnom veću. Koliko se sećam, svi zdravstveni problemi sa kojima smo se bavili prošle godine ukazuju na to da postoji jedan lekar opšte prakse, lokalni lekar, doktor Falke (Falke) koji prati zdravstveno stanje optuženog iz dana u dan. Vi se sećate sigurno njegovog imena koje se pojavljuje na mnogim medicinskim izveštajima. Međutim, on nije kardiolog i ukoliko sadašnje stanje optuženog ima veze sa kardiologijom, a ne radi se o nekom virusu ili nečem drugom, nego, dakle, o jednoj hroničnoj bolesti optuženog, onda bi, po našem mišljenju, bilo bolje da kardiolog dostavi svoje mišljenje Pretresnom veću. S tim u vezi, isto tako u ime optuženog tražimo jedan ekspertski izveštaj. Pretresno veće sigurno zna da prošle godine u septembru, kada smo se bavili tim pitanjima krajem avgusta, da je optuženi zatražio nezavisno medicinsko mišljenje iz jednog izvora koga je on identifikovao, kako bi mišljenje jednog takvog eksterta moglo da bude upućeno Pretresnom veću. Prema tome, to je naš prvi argument u vezi s ovim, a koji želimo sada da iznesemo.

**SUDIJA BONOMI:** Pre nego što nastavite, gospodine Kej, da li vam je potrebno ovlašćenje od optuženog? Da li on može sam da organizuje svoj zdravstveni pregled?

**ADVOKAT KEJ:** Pa postojao je spor između Sekretarijata (Registry) i optuženog u vezi s time ko može da ga pregleda odnosno ko može da mu dođe u posetu iz zdravstvenih razloga. Mislim da Pravilo 74bis govori o tome. Gospođica Higinis (Higgins) mi je to pronašla i Sud vidi da u tom pravilu, naslovljenim sa "Lekarski pregled optuženog" stoji da Pretresno veće može, *proprio moto* ili na zahtev jedne od strana naložiti da se obavi lekarski, psihijatrski ili psihološki pregled optuženog. Sekretar će u tom slučaju, ako Pretresno veće

ne naloži drugačije, taj zadatak da poveri jednom stručnjaku ili većem broju njih, čija se imena nalaze na spisku koji je sastavio Sekretarjat, a odobrio kolegijum. Nakon toga imamo i pravilo broj 30 iz Pravilnika o pritvoru (Detention Rules) u kome se kaže da pritvorenike može da poseti doktor ili zubar po njihovom izboru, uz prethodno organizovanje i da se to ne može odbiti na osnovu nekih razumnih osnova.

**SUDIJA BONOMI:** Pa zar to ne govori samo za sebe? Jedino se radi o tome kad će on to da uradi, ali, očigledno, on to može da uradi. I, naravno, moramo da se pitamo da li sada moramo ponovo da ulazimo u medicinske preglede. Ali meni se čini, bar ovako, na prvo čitanje, da nema uopšte problema u vezi s tim da optuženi to sam organizuje. Međutim, poteškoća koju ja vidim je pitanje tajminga. To bi trebalo da se uradi relativno skoro, kao, na primer, s mesta.

**ADVOKAT KEJ:** Da, naravno, sva ta pitanja bi trebalo rešiti dosta brzo. Ukoliko vi znate da se mi bavimo ovim aspektom tog pitanja, onda bih ja rekao: prvo, ne može se reći da se sada utrkujemo ko će prvi da pregleda optuženog i da napiše izveštaj, ali u svakom slučaju treba to da se uradi dosta brzo, jer se sve to tiče opšteg pitanja pravičnosti suđenja.

**SUDIJA ROBINSON:** Znači vi u suštini kažete da Pretresno veće ne bi smelo da donese nikakvu odluku sve dok ne dobije pisani izveštaj?

**ADVOKAT KEJ:** Da, da. U ovom trenutku jednostavno ne znamo kakva je situacija, s čime smo suočeni i zašto.

**SUDIJA ROBINSON:** Mi već očekujemo izveštaj doktora Falkea. Taj će izveštaj da dođe danas poslepodne. Vi ste sada spomenuli izveštaj kardiologa.

**ADVOKAT KEJ:** Da, izveštaj kardiologa zato što doktor Falke nije kardiolog, on je lekar opšte prakse. I u svim njegovim izveštajima je

pokazao da nije spreman da nedvosmisleno izrazi lekarsko mišljenje o fizičkom stanju optuženog u odnosu na ovo suđenje. To smo videli u svim njegovim izveštajima i to je bio jedan od razloga zbog koga je tada tražen kardiolog, jer je bilo potrebno mišljenje eksperta. To se, dakle, svodi na dve stvari. Prvo, da li je zdravstveno stanje optuženog stalno i on je, dakle, previše bolestan u jednom trajnom obliku da prisustvuje svom suđenju odnosno da mu se sudi i tu postoji razlika između prisustvovanja suđenju i toga da mu se sudi i drugo, da li se ovde radi o jednom privremenom stanju čiji je učinak takođe privremen, a koji, uopšteno gledajući, neće da utiče na tok suđenja. Imali smo već slično iskustvo nedavno kad je optuženi imao prehladu. Svi, naravno, znamo da je to vrsta zdravstvenog stanja koje optuženi može da ima baš kao i bilo ko drugi i onda on, baš kao i bili ko drugi, ne može da učestvuje u postupku ukoliko je ta prehlada dovoljno jaka.

**SUDIJA ROBINSON:** Ovde je važno šta vi karakterišete kao trajno stanje. Koliko sam ja shvatio, optuženi ima jednu hroničnu bolest, dakle to je njegovo trajno stanje. Međutim, on od toga može da se oporavi. Na osnovu naših prethodnih iskustava posle nedelju ili dve odmora. Prema tome, onda bi on bio privremeno odsutan iz sudnice tokom tog vremena, iako je njegovo zdravstveno stanje trajnog tipa.

**ADVOKAT KEJ:** Da, to je bila situacija do danas, a ja sada kažem da mi to moramo da razmotrimo i da vidimo da li to spada u tu kategoriju bolesti, dakle nešto od čega on može da se oporavi ili se radi o trajnoj bolesti i iz toga proizlazi da se optuženi nalazi u tako bolesnom stanju da ne može da mu se sudi. Sudovi u svim nacionalnim jurisdikcijama moraju da se bave takvim pitanjem. Imali smo i mi na ovom Sudu takav slučaj 1996. godine. General Đukić bio je previše bolestan, sad se ne sećam da li je on ovde došao kao svedok ili kao optuženi, ili je došao kao svedok, pa onda postao optuženi. Dakle radi se o jednom pitanju koje svi sudovi moraju da uzmu u obzir uz ostale faktore, jer se radi o ljudskim pravima i pravičnosti. Ako je neko previše bolestan da mu se sudi, onda ne može da mu se

sudi ukoliko relevantna medicinska mišljenja to kažu.

**SUDIJA BONOMI:** Gospodine Kej, ja moram sasvim jasno da kažem da ne vidim osnovu za ovakvu tvrdnju u ovom trenutku. To je nešto šta vi kasnije možete da kažete na osnovu medicinskih mišljenja do kojih ćemo da dođemo, ali, zasada, nismo dobili nikakvu indicaciju da je optuženi previše bolestan da mu se sudi. Ja uopšte ne mislim da o tom pitanju sada treba da se raspravlja.

**ADVOKAT KEJ:** Ja se slažem da se, dosada, o tome nije raspravljalo, ali ja sada skrećem pažnju na to, jer je važno da Sud ima na umu sve različite stvari koje treba imati na umu u vezi sa ovim pitanjem. I ako se to pitanje pokrene, onda Sud mora da odluči o tome da li se s time slaže ili ne. Ja, kao dodeljeni advokat optuženog, na osnovu informacija koje imam, mada nisu, naravno, u obliku zdravstvenog izveštaja, smatram da meni to daje pravo da pred ovaj Sud iznesem propoziciju da se možda radi i o nečem ozbiljnom što spada u tu kategoriju i mislim da je sasvim u redu da se to već sada spomene. A sada da ostavimo po strani pitanje bolesti koje sam već izneo pred Pretresno veće i da kažemo nešto o sadašnjoj situaciji. Mi, naravno, ne znamo intenzitet indispozicije. Pretresno veće je naložilo da se informacije o tome dostave kako bi Pretresno veće o tome moglo da se informiše. Sada se, dakle, nalazimo pred pitanjem da li je optuženi previše bolestan da bude prisutan u sudnici i zbog toga ne može da prisustvuje suđenju ili je optuženi dovoljno dobrog zdravstvenog stanja da prisustvuje suđenju, ali ne i dobrog zdravstvenog stanja da se sam brani i obavlja funkciju svog advokata. To su, dakle, dva sasvim zasebna pitanja. Da se o tome donese sud, potrebno je mišljenje lekara. Dakle lekar je, barem za danas, rekao da optuženom nije dovoljno dobro da bi mogao da prisustvuje suđenju. Prema tome, moramo, zasada, da se pozabavimo ovim konkretnim pitanjem na osnovu toga da li je ispravno da se suđenje održava *in absentia* pod takvim okolnostima. Prvo pitanje u vezi s time je to da li je Pretresno veće zatražilo izveštaj o tekućem stanju, jer pre nego što Pretresno veće može da donese bilo kakvu odluku

o tome, ono treba da ima dovoljno informacija o tome o kakvom se zdravstvenom problemu radi. Kad je reč o suđenju *in absentia*, velika većina prvih izvora u svim pravnim sistemima smatra da ukoliko se ne radi o opstrukciji ili dobrovoljnom odsustvu optuženog, nije pravo da se suđenje održi u odsustvu. Na ovom Sudu postoje dobro razvijene procedure koje se sve zasnivaju na premisi da se suđenje održava u prisustvu optuženog. Možda se sećate reči koje je izrekao profesor Kaseze (Antonio Cassese), bivši predsednik ovog Suda, koje je izrekao u svojoj knjizi objavljenoj 1999. godine, ako se ne varam, gde je rekao, govoreći o tome da li suđenje može da se održava *in absentia* ili u prisustvu optuženog i njegov je stav da suđenje ne bi trebalo da se održava *in absentia*. To proizlazi iz nekih opservacija koje su bile iznete u vezi s tim da neke vodeće figure koje se često pojavljuju u našim dokazima, poput gospodina Karadžića ili generala Mladića, da njima može da se sudi *in absentia*. Ovde se radi o jednoj veoma važnoj temi iz jurisprudencije. Mi smo, u stvari, pripremili argumente o tome.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Kej, pitam se da li je sada vreme za ove argumente. Mislim da bismo na to trebali da se vratimo kasnije kada sve strane budu bolje informisane. I možda bi u vezi s tim sve strane mogle da podnesu pisane podneske.

**ADVOKAT KEJ:** Da, mi smo jedan već pripremili i spomenuli smo sve faze i korake i razmotrili ih na pravičan i odgovarajući način kao bi Pretresno veće dobilo sve potrebne informacije od nas. Dakle, u ovom trenutku se, zapravo, radi o tome.

**SUDIJA BONOMI:** Međutim mislim da treba da se spomene još jedno pitanje. Ne tvrdim da to treba sada odmah da se reši, međutim formulacija odluke Žalbenog veća bila je da ukoliko se pojave dovoljno ozbiljni zdravstveni problemi, prisustvo dodeljenog advokata omogućiće nastavak suđenja, čak i ako optuženi privremeno ne bude u stanju da učestvuje u suđenju. Prema tome, to je stvar koja bi sada trebala da se interpretira, čak i ukoliko se radi i o

privremenom odsustvu.

**ADVOKAT KEJ:** Da, gospođica Higinis mi je pripremila nekoliko stavki uključujući upravo i to šta tu piše. Tu stoji i sledeća rečenica. "Precizan trenutak u kome treba da dođe do promene uloga u suđenju, odrediće Pretresno veće". Imamo to na umu. Radi se o pitanju težine bolesti. Zato sam ja i zatražio da se dostave zdravstveni izveštaji i to izveštaji od doktora koji su kompetentni da se bave sadašnjom situacijom. Kad je reč o odluci Žalbenog veća na koju se mi osvrćemo u nacrtu našeg pisanog podneska, valja da se kaže da se Žalbeno veće nije bavilo pitanjem da li optuženom treba da se sudi u odsustvu ili ne. Ono se bavilo samo pitanjem dodeljenog advokata i pitanjem u kolikoj meri to utiče na prava optuženog. Možda još nismo došli do toga. I sasvim se slažem s vama da je potrebno dostaviti detaljne argumente i pozvati se na jedan široki dijapazon pravnih izvora, kako bi Pretresno veće imalo sve informacije na raspolaganju. Ipak, za potrebe današnjeg pitanja, mi smatramo da danas ne bi trebalo da se nastavi sa postupkom i da Pretresno veće treba da se obavesti o zdravstvenom stanju optuženog na način na koji sam ranije izneo i to pre nego što se ono u potpunosti bude pozabavilo ovim pitanjem.

**SUDIJA ROBINSON:** Hvala, gospodine Kej. Gospodine Najis (Nice).

**TUŽILAC NAJS:** Časni Sude, dodeljeni advokati su dodeljeni kako bi se, čini mi se izbegli prekidi u suđenju, a ne kako bi oni tražili da dođe do prekida u suđenju. Ja smatram da smo sada upravo došli do trenutka u kom treba da pogledamo kako oni mogu da obave posao za koji su unajmljeni. Ovde to niko nije eksplicitno rekao, ali izgleda da je neupitno to da je zdravstveni problem s kojim se bavimo danas isto onaj koji je uticao na suđenje i prošle godine. I tu su mnogi ljudi izrazili razna mišljenja, uključujući direktno i indirektno rečeno da je optuženi u položaju da, ukoliko to želi, ublaži svoje zdravstveno stanje kako bi se izbegli prekidi u suđenju. I mislim da je upravo Žalbeno veće reklo ono šta je reklo u paragrafu 20, a što je pročitao sudija

Bonomi (Bonomy) i što je spomenuo i gospodin Kej. Po našem mišljenju to sada omogućava da se ovo suđenje odmah nastavi bez daljih prekida, dok se čeka na zdravstvene izveštaje. Dodeljeni advokati su ovde zato da budu spremni da se nastavi sa suđenjem. Bulatović je već završio sa glavnim ispitivanjem, moje uvažene kolege znaju kakva je namera optuženog u vezi sa tim svedokom ...

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Najs, vi kažete, dakle, da samo na osnovu paragrafa 20 odluke Žalbenog veća, samo na osnovu toga, Pretresno veće može da zaključi da se nastavi suđenje sa dodeljenim advokatom u ovim okolnostima i da nije potrebno da se Pretresno veće dalje raspita o jurisprudencijskoj osnovi za nastavak suđenja u odsustvu optuženog?

**TUŽILAC NAJS:** Nekoliko odgovora na to. Da, u određenom trenutku treba se raspitati o jurisprudenciji. Drugo, s obzirom na čitav istorijat Žalbeno veće nije imalo na umu situaciju kad optuženi privremeno nije u mogućnosti da prisustvuje u sudnici, već se radilo o tome kada zdravlje utiče na situaciju da uopšte ne bude u sudnici. To su svakako morali da imaju u vidu. Međutim ovo suđenje se razlikuje od svih suđenja koja se vode na svetu budući da imamo i video snimke i transkripte svih postupaka, dakle ono šta neki svedok kaže, to sve ostaje zabeleženo i onda taj svedok kasnije može ponovo da se pozove. Bulatović je završio sa glavnim svedočenjem, dakle tačno se zna koja je bila namera optuženog sa tim svedokom. Moje kolege imaju sav materijal na raspolaganju, dakle mogu da se pripreme, dakle sav materijal koji će da se koristi za unakrsno ispitivanje, tako da nema nikakvih razloga da se unakrsno ispitivanje danas ne nastavi. Osim toga, sledeći svedok koji se nalazi na spisku svedoka je svedok preko koga će da se izvede jako puno izjava, ništa ne sprečava ni tog svedoka da on nastavi da svedoči. On se nalazi u Hagu (The Hague), koliko smo obavešteni. On će da svedoči o ograničenim temama i ništa ne sprečava dodeljene advokate da, recimo, razgovaraju sa pravnim savetnicima optuženog ili čak da se konsultuju sa samim optuženim kako bi shvatili koji je njihov, odnosno njegov



stav i koja je namera optuženog u odnosu na te svedoke, kako bi se nastavilo sa suđenjem. Mi moramo da imamo na umu nalaze lekara, dakle neke od razloga zbog čega su se stvari razvijale onako kako su se dosada razvijale i treba, naravno, da se učini sve kako ne bi dolazilo do daljeg odlaganja. Kao što sam rekao, optuženi može da pregleda transkripte svedočenja svedoka, takođe može i da pogleda video snimke, a, naravno, to će da znači neke dodatne troškove, ali to je daleko manje od onih troškova koji bi bili proizvedeni ukoliko se ne bi zasedalo. Po mom mišljenju, Pretresno veće treba da pođe od toga da se radi o hroničnoj bolesti optuženog i da s obzirom na paragraf 20 odluke Žalbenog veća, *prima facie*, nema nikakvog razloga da se ne nastavi sa postupkom i to neće ići na štetu optuženog, a naravno, treba da se izvrši dodatna lekarska ispitivanja.

**SUDIJA ROBINSON:** Vi, dakle, želite da mi odmah nastavimo?

**TUŽILAC NAJS:** Svakako.

**prevodioci:** Časni Sude, uključite mikrofona.

**TUŽILAC NAJS:** Časni Sude, mikrofona vam nije uključen.

**SUDIJA ROBINSON:** Izvinjavam se. Dakle vi biste hteli da mi sad odmah nastavimo sa radom, čak i pre nego što dobijemo izveštaj od lekara koji očekujemo da ćemo da dobijemo danas popodne?

**TUŽILAC NAJS:** Pa mislim da je svim stranama jasno, odnosno nama je jasno da se ne radi o virusu, o nekoj infekciji, već da se radi o njegovom hroničnom zdravstvenom problemu. I stoga, vi ste čuli argumente, takođe ste čuli i mišljenje Žalbenog veća, a svaki dan u ovoj sudnici koji je izgubljen košta jako puno novaca, takođe postoje određene ozbiljne posledice koje su uopštenije prirode i mislim da je došao trenutak da se ovo pitanje reši.

**SUDIJA ROBINSON:** Hvala vam, gospodine Najs. Gospodine Kej, da li želite nešto da dodate?

**ADVOKAT KEJ:** Ne.

*(Pretresno veće se savetuje)*

**SUDIJA ROBINSON:** Napravićemo sada pauzu od 10 minuta.

(pauza)

**SUDIJA ROBINSON:** Argument Tužilaštva ima određenog merituma, dakle da se završi sa svedokom Bulatovićem, jer ukoliko je odluka Žalbenog veća autoritativna, smatramo da je u skladu sa tom odlukom da se završi sa svedočenjem svedoka Bulatovića. Hteo bih da kažem da se naša odluka odnosi samo na ovog svedoka. Mi ćemo da naložimo da se transkript i video snimak stavi na raspolaganje optuženom, kako bi on mogao da pregleda svedočenje i ukoliko on bude smatrao da bilo šta ide na njegovu štetu, on će moći ponovo da pozove tog svedoka. Molimo da se sada pozove svedok, gospodin Bulatović. Gospodine Bulatoviću, vi ste i dalje pod svečanom izjavom koju ste dali. Gospodine Najs, možete da počnete.

#### **UNAKRSNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS**

**TUŽILAC NAJS – PITANJE:** Gospodine Bulatoviću, nekoliko stvari u vezi sa istorijom. Vojvodina je imala određenu autonomiju tokom postojanja austro-ugarskog (Austro-Hungary) carstva, a 1946. godine dobila je status pokrajine, dakle jedan autonomni status za razliku od Kosova koje je bilo oblast, zar ne?

**SVEDOK BULATOVIĆ – ODGOVOR:** Gospodine Robinson (Robinson) ...

**SUDIJA ROBINSON:** Izvolite, gospodine Bulatoviću.

**SVEDOK BULATOVIĆ:** Ja sam došao na vaš poziv da svedočim mome predsedniku države, gospodinu Slobodanu Miloševiću. On me je

ispitivao u vašem prisustvu, ispitivanje je završeno, njegovo. Pola sata sam ispitivan od gospodina tužioca Najsa i ostalo je valjda još nekih četrdesetak minuta. Gospodin Milošević danas ovde nije, a ja sam svedok Miloševiću, a ne nikome drugome. Bez njegovog prisustva ne bih mogao da dajem nikakve izjave, niti bilo kakav razgovor da obavljam. Hvala.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Bulatoviću, gospodin Milošević se ne oseća dobro. Pretresno veće je donelo odluku da se vaše svedočenje završi u njegovom odsustvu. Postoje dodeljeni advokati koji zastupaju gospodina Miloševića. Moram da vam kažem da smo mi naložili da će video snimak i transkript ovog svedočenja da budu dostavljen gospodinu Miloševiću, ali odluka ovog Pretresnog veća jeste da će vaše svedočenje da se završi u njegovom odsustvu. Takođe morate da znate da gospodin Milošević može ponovo da vas pozove nakon što bude pregledao transkript i video snimak.

**SVEDOK BULATOVIĆ:** Vi možete da me pozovete ponovo. Iako sam lošega zdravlja, ja sam krajnje napore dao da bih došao ovde pred vama i da bih svedočio i da bih dao izjave koje sam dao. I opet ako me zovete, gledaću na svaki način da se vašem pozivu odazovem i ako ima nešto interesantno da se ovde kaže, da kažem, jer sam ja takav svedok da nešto važno može da se reče. A bez prisustva gospodina Miloševića ja nikako ne prihvatam bilo kakvo ispitivanje. Morate me shvatiti, to bi za mene bio poraz, sramota, a ja smrt više volim nego sramotu da nosim kući. Hvala vam.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Bulatoviću, morate pažljivo da razmotrite svoju situaciji. Ja sam vam objasnio da postoje određene garancije kako ništa ne bi išlo na štetu gospodina Miloševića: mi smo veoma pažljivo razmotrili ovo pitanje na osnovu argumenata koje su izneli dodeljeni advokati i Tužilaštvo. Postoji veoma velika jurisprudencija koja reguliše ovakva pitanja. Mi imamo odluku Žalbenog veća, dakle najviše instance, koja savetuje da se pod

ovakvim okolnostima nastavi sa suđenjem. Vi morate veoma pažljivo da razmislite o svom položaju. Ako odlučite da ne svedočite i da ne odgovarate na pitanja, ja moram veoma jasno da vam stavim do znanja da se izlažete optužbama za nepoštovanje Suda.

**SVEDOK BULATOVIĆ:** Ja Sud poštujem, ali ne mogu bez prisustva Miloševića da prihvatim bilo kakav dalji razgovor.

**SUDIJA BONOMI:** Gospodine Bulatoviću, vi ste za sebe rekli da ste razumna osoba. Recite nam koje su to razumne osnove na osnovu kojih vi odbijate da odgovarate na pitanja Tužilaštva, kada smo mi pokrenuli sve garancije kako bismo zaštili interese gospodina Miloševića?

**SVEDOK BULATOVIĆ:** Gospodine Bonomi, da vam odmah na to pitanje i odgovorim. Ja sam došao pod uslovima da svedočim i pod tim uslovima sam počeo svedočenje i svedočenje je privedeno pri kraju. Gospodin Milošević se u međuvremenu razboleo. Znači mi možemo samo da imamo jedan dogovor da ja ponovo dođem u Hag kada se on popravi, njegovo zdravstveno stanje ili da ostanem u hotelu, ako on može sutra, na primer, ako je garancija da će on sutra doći ovde u Sudu da se pojavi. Evo, to bi bilo.

**SUDIJA BONOMI:** Nisam vas razumeo. Svedočenje nije gotovo sve dok Tužilaštvo nije u prilici da postavlja pitanja. Mene zanima koje su to razumne osnove na osnovu kojih vi tvrdite da ne možete sada da svedočite. Vi ste ovde da biste rekli istinu, svet želi da sazna istinu, a vi želite da prikrijete istinu, jednostavno na osnovu nekih potpuno nerazumnih osnova.

**SVEDOK BULATOVIĆ:** Gospodine Bonomi, hvala na ovoj uvredi. Ja sam civilizovan čovek, ja neću ničim da povredim ni Sud, ni Tužilaštvo, ni bilo koga. Ja sam spreman i uvrede da prenesem, a da nikoga ne povredim i uvredim. To je, mislim, razumno. A razumno

je i to da sam pod jednim uslovima ovoga Suda došao da svedočim, a sada se to promjenilo. E, te promjene ja ne prihvatam, a ne da ne želim pred Sudom da svedočim. Prema tome, tu je razlika. I mislim da je razumno. Ne mogu da shvatim da me ne razumijete, ne mogu da shvatim da vi, kao svjetski pravnici to ne shvatate. Ja to ne mogu ni da shvatim, ni da prihvatim.

**TUŽILAC NAJS:** Časni Sude, pre nego što se vratim postavljajući pitanja ...

**SUDIJA KVON:** Mogu li ja nešto da pitam? Gospodine Bulatoviću, ja bih da vam postavim jedno pitanje. Vaše glavno ispitivanje je završeno i onda je gospodin Najs počeo sa unakrsnim ispitivanjem. Prisustvo gospodina Miloševića, optuženog, nema nikakve veze s njegovim unakrsnim ispitivanjem. To što on nije tu ne čini nikakvu razliku. Ako postoji nešto šta gospodin Milošević želi da vas pita tokom dodatnog ispitivanja, vi možete ponovo da se vratite ovde. Šta kažete na to?

**SVEDOK BULATOVIĆ:** Upravo je razlika u tome što je, ovaj, je on cijelo vreme bio prisutan. Ja sam došao u njegovom prisustvu da dajem iskaze, a ne u njegovom odsustvu. Da je bilo u odsustvu, vi ste mogli da mi uzmete izjavu i u Podgorici, da dođete kod mene tamo gde živim kao izgnanik i da dam izjavu tamo Sudu i da bude sve snimljeno, mislim, ovaj, pred televizijom. Znači razlike postoje, velike su, to bi bila uvreda i za moju porodicu i za moje bratsvo i za moje pleme i za predsednika za koga sam došao da svedočim i za cio srpski narod i srpsku državu. Morate me shvatiti. Vi ste pametni ljudi, u to ne sumnjam ni najmanje, bez obzira što se ne možemo sporazumijeti.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Bulatoviću, da li vi shvatate da će transkript vašeg svedočenja i video snimak da budu dostavljeni gospodinu Miloševiću, da će mu biti stavljeni na raspolaganje?

**TUŽILAC NAJS:** Mogu li ...

**SUDIJA ROBINSON:** Sad ja postavljam pitanje. Gospodine Bulatoviću, da li ste to shvatili?

**SVEDOK BULATOVIĆ:** Sve shvatam, ali bez gospodina Miloševića i njegovog prisustva ne mogu prihvatiti da nastavim svedočenje. Molim vas da to uvažite i da shvatite. A doći ću, iako sam lošega zdravlja. Ja ću doći tada kada me budete pozvali i kada, ovaj, bude prostor bio da može gospodin Najs da, ovaj, propitivanje nastavi. I ja mislim da je ljudski, da je pošteno i da nema nikakvih problema. Prosta je stvar, ne treba da je komplikujemo.

**TUŽILAC NAJS:** Časni Sude, izvinjavam se što sam vas prekinuo, ali želeo sam da zatražim od vas da ne dajete nikakva dalja objašnjenja ovom svedoku, jer je objašnjenje koje je dosada dato sasvim potpuno i dovoljno. I sada smo došli do situacije u kojoj se ovaj svedok na jedan direktan i uvredljiv način suprotstavlja autoritetu ovoga Suda. Vraćamo se na situaciju u kojoj smo bili prošle godine, a to je situacija u kojoj su svedoci pokušavali da kontrolišu Sud i zato smo i došli do pitanja dodeljivanja advokata. Kad je reč o ovom svedoku, ako je on i dalje u statusu svedoka, mislim da postoje neke stvari na koje moram da vam skrenem pažnju pre nego što se vratim na njegovo ispitivanje. Sigurno znate da kad ste slušali glavno ispitivanje, da su bile iznete neke čudne karakterizacije koje je on izneo, a koje su suprotne onome šta je on rekao jutros.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Najs, mislim da sada ne bi trebalo da se bavimo time.

**TUŽILAC NAJS:** U redu ako vi to tako odlučite, međutim ja bih zaista želeo da znam, prvo, kako to da je ovaj svedok došao u ovu sudnicu uz detaljna saznanja o tajmingu, jer 40 minuta, ako se radi o dve trećine vremena glavnog ispitivanja je, otprilike, precizna procena.

A mislim da to nije bilo spomenuto u sudnici. Ako grešim, onda to nema veze što sam sada to rekao. Drugo, mene je takođe brinuo način na koji je ovaj svedok tretirao vas sudije prošli put i način na koji on danas postupa prema sudiji Bonomiju i ja apelujem na Sud da bude čvrst u svojoj rešenosti da štiti svoj dignitet i da ne dopusti svedocima da kontrolišu ovo suđenje. Prema mom mišljenju, ovo ne bi trebalo da se odlaže: ili će svedočenje ovog svedoka da se završi na osnovu toga da on odbija da bude unakrsno ispitan, u kom slučaju ceo njegov iskaz treba da se izbriše iz zapisnika i sa njim treba odmah da počne postupak za nepoštovanje Suda. Mislim da bi bilo katastrofalno kada bi se svedocima dozvolilo da kontrolišu suđenje na ovakav način. Ukoliko se iskaz ovog svedoka u potpunosti izbriše iz zapisnika, to bi dovelo do problema za Tužilaštvo zato što ja imam neke materijale koje big želeo da mu predočim, pogotovo njegove sopstvene reči koje je on sam izgovorio. To bi bilo od velike pomoći Sudu prilikom traganja za istinom. Sigurno se sećate da kada sam govorio sa svedokom Balevićem, ja sam mu konkretno rekao da ću ja svoje unakrsno ispitivanje da podesim sa unakrsnim ispitivanjem drugih svedoka i to bih sada želeo da učinim sa ovim svedokom. Ja zato apelujem na Sud da još jednom razmotri način na koji se ovaj svedok odnosi prema Sudu. Mogu da vam dam detalje u vezi s tim, ako želite, da od njega zatražite da odgovara na pitanja i da ukoliko on odbije da odgovara na pitanja, da odmah rešite stvar. Isto tako, mislim da on treba da dobije priliku da objasni jedan ili dva dokumenta koja želim da mu pokažem.

**SUDIJA ROBINSON:** Hvala, gospodine Najš. Gospodine Kej, imate li vi nešto da kažete?

**ADVOKAT KEJ:** Mislim da je ono šta je sada potrebno, malo manje emocija. Ovaj svedok nije uvredljiv prema Sudu. Ovaj svedok je sa svoje strane izložio jasnu i dobro obrazloženu osnovu za stav koji je zauzeo pred Pretresnim većem.

**SUDIJA BONOMI:** Pa objasnite mi onda tu razumnu osnovu, jer ja to u ovom času ne razumem.

**ADVOKAT KEJ:** Radi se o tome da optuženi nije prisutan danas ovde za ovu fazu postupka. Jasno je da ovaj svedok ima veoma visoko mišljenje o optuženom. On se na takav način odnosio prema optuženom tokom celog postupka, evo i danas ujutro, govorio je o optuženom kao o "gospodinu predsedniku". Vidimo da su navodi koje je Tužilaštvo iznelo protiv optuženog, navodi sa kojima se mnogi svedoci optuženog ne slažu. Ne slažu se ni sa samim ovim suđenjem, baš kao što svedoci Tužilaštva podržavaju krivično gonjenje optuženog. To nije ništa neobično. Mislim da je jasno da sada ovaj svedok kaže da optuženi mora da bude u stanju da sam čuje ispitivanje i odgovore koje će on, kao svedok, da da kako bi optuženi bio bolje informisan o stvarima koje se dešavaju na njegovom suđenju.

**SUDIJA BONOMI:** Ali to će se i dogoditi, gospodine Kej. Ja pokušavam da pronađem neku racionalnu osnovu za odbijanje ovog svedoka. Mi svi znamo da će sve te informacije da budu prenete gospodinu Miloševiću i to u koloru. Prema tome, gde je razlog, gde je razumna osnova za tvrdnju svedoka da on ne želi dalje da svedoči?

**ADVOKAT KEJ:** Sasvim je jasno da on smatra da je optuženi najbolja osoba koja se može baviti odbranom u ovom pitanju, da će optuženi možda želeti da iznese prigovore na neka pitanja Tužilaštva, kao što je on to već ranije i radio.

**SUDIJA BONOMI:** Ali sada vi nagađate.

**ADVOKAT KEJ:** Da, možda će nešto tako upravo i da se dogodi i možda svedok upravo to ima na umu. Kad je reč o dostavi transkripta i video snimka postupka, možda je to ne sasvim zadovoljavajući način da se vidi šta se ovde tačno dogodilo. Mi smatramo



da je ovaj svedok izneo jedno dobro obrazloženje, na miran način, situacije sa kojom se danas ovde suočio u sudnici i mi smatramo da on uopšte nije uvredljiv. Ponekad se mora prihvatiti činjenica da se drugi ne slažu sa odlukama koje su donete ili sa stavovima drugih ljudi i to je upravo slučaj sada sa ovim svedokom. Ovaj je svedok voljan da svedoči, on je voljan da odgovara na pitanja gospodina Najsa, ali u prisustvu optuženog za koga on očigledno smatra da ima pravo da bude ovde. Ovaj svedok je svedočio o veoma usko definisanim pitanjima u ovom Predmetu i da li Tužilaštvo treba da ga ispituje o njegovom iskazu je nešto sasvim drugo. Ovaj svedok je dao nešto što izgleda kao jedna verzija činjenica koja uopšte nije sporna, ne može se osporiti. I objasnio je svoj stav. On ovde dolazi kao posledica ispitivanja koje je Tužilaštvo obavilo sa nekim prethodnim svedokom i tvrdnji koje je Tužilaštvo iznelo o tome koji su sve ljudi bili prisutni na nekim sastancima koji se tiču optuženog, 1987. godine i koji su bili njihovi ciljevi i namere. I ono šta je ovaj svedok rekao o tome je sasvim nesporno i to je sada njegov stav. A šta bi Tužilaštvo moglo iz njega da izvuče, to u ovom trenutku, moram da priznam, ne mogu da dokučim. Po našem mišljenju gospodinu Najsu neće biti naneta šteta ukoliko on bude morao da odustane od ispitivanja ovog svedoka. Želeo bih isto tako da podsetim Sud da je na samom početku suđenja prvi činjenični svedok Tužilaštva, ne mogu sada da se setim njegovog imena, ali on nije mogao da nastavi sa ispitivanjem. Ne znam da li se radilo o bolesti ili nekom emocionalnom pitanju i optuženi nije mogao da završi ispitivanje tog svedoka. Ne mogu da se setim njegovog imena, ali mislim da je to bio prvi svedok koji je svedočio o činjenicama, svedok o bazi zločina iz sela Celine (Celine), mislim da se tako zvalo selo. I to je bilo sve, ništa povrh toga nije bilo učinjeno. I mi se ovde nalazimo u veoma sličnoj situaciji. Teško je videti kako bi Tužilaštvo mogla biti naneta šteta ukoliko ne bude ništa više čulo od ovog svedoka. Ovaj svedok nije bio glavni igrač u glavnim pitanjima ove optužnice.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Kej, možete li nešto kratko da kažete o

tome da li, prema vašem mišljenju, reakcija ovog svedoka, odnosno činjenica da on više ne želi da odgovara na pitanja, može da predstavlja nepoštovanje Suda, ako želite nešto da kažete u vezi s tim?

**ADVOKAT KEJ:** Ja moram da kažem da ovaj svedok mora da ima mogućnost da se sastane sa jednim nezavisnim advokatom, on mora da bude u stanju tom advokatu da objasni svoj stav i onda to sve mora da se prebaci van ovog Pretresnog veća, kao što je i ranije bio slučaj.

**SUDIJA BONOMI:** Međutim, situacija je ovde malo različita od drugih slučajeva, jer ovde je, između ostalog, u pitanju to da li će ovaj svedok da svedoči i nužno je ovo pitanje da se razreši, kako bi ovo suđenje moglo da se nastavi. To su okolnosti o kojima obično samo Pretresno veće odlučuje u postupku nepoštovanja Suda, a ne neko drugi. Ima li razloga zašto ovde to ne bi tako trebalo da bude?

**ADVOKAT KEJ:** U ovim okolnostima u kojima ovaj svedok, kao što sam rekao, nije ključni svedok u ovom suđenju, rizik sa kojim smo ovde suočeni nije nešto što predstavlja nepravičnost prema drugoj strani. Po mom mišljenju, ovo nije ključni iskaz i to ne bi trebalo sada da se odvija pred ovim Pretresnim većem.

**SUDIJA ROBINSON:** Ja sam želeo da vas pitam o tome da li takav postupak uopšte treba da se pokrene. Pretpostavljam da ste u pravu kada kažete da bi ovaj svedok trebalo da dobije nezavisnog advokata. Ali ja sam vas to pitao zato što se meni čini da vi sada dajete objašnjenje za ponašanje ovog svedoka, objašnjenje koje se tiče njegovog *mens rea* i zato sam vas to pitao. Ukoliko smatrate da nije na vama da to govorite, ne morate o tome da govoriti.

**ADVOKAT KEJ:** Da, evo, mi smo izneli sve šta smo želeli da kažemo u vezi s tim.

**TUŽILAC NAJS:** Dve stvari. Prvo, ovaj svedok je, imajući na umu

način na koji optuženi iznosi svoju odbranu, zaista važan i on ovom Pretresnom veću može da da veoma važne informacije, bez obzira da li se to njemu sviđa ili ne. I on može veoma jasno da objasni šta je dovelo do onih posledica u bivšoj Jugoslaviji koje su imale akcije ovog optuženog. Prema tome, mi uopšte ne prihvatamo ovakvu karakterizaciju ovog svedoka. Drugo, iako ja sada ne želim da zalazim u vaše ranije opservacije i ono šta ste rekli kad sam ja od vas zatražio da uzmete u obzir njegovo sveukupno ponašanje, zapisnik njegovog iskaza i njegova analiza poštovanja ovog Suda su nešto šta bi trebalo da se uzme u obzir. Možda Pretresno veće želi da se priseti načina na koji je ovaj svedok pročitao, odnosno izrekao svečanu izjavu, bez obzira na to da li je to bilo slučajno ili namerno i načina na koji se on obraća ličnostima u ovoj sudnici. Kad je reč o nepoštovanju, ovo je sasvim jasan slučaj otvorenog nepoštovanja Suda. Ništa ne može da bude jasnije od ovog slučaja. Sud je objavio svoj nalog. Svedok nema nikakve alternative nego da prihvati nalog ovoga Suda. I ukoliko ovo nije uporno odbijanje da se odgovori na pitanje, onda ja ne znam šta je uporno odbijanje. Po našem mišljenju ovo je sasvim prikladan slučaj da se odmah započne postupak po Pravilu 77(C)(III), to jest da samo Pretresno veće započne taj postupak. Možda će Pretresno veće želeći da da svedoku još jednu zadnju šansu da ponovo razmotri svoj stav. Međutim, prema našem mišljenju, nema ni jednog jasnijeg suđenja u okviru ovog suđenja koje bi više tražilo trenutni i čvrst odgovor.

*(Pretresno veće se savetuje)*

**SUDIJA ROBINSON:** Sada ćemo da napravimo pauzu i nastavićemo sa radom u 10.45 minuta.

(pauza)

**ADVOKAT KEJ:** Časni Sude, ja sam ranije spomenuo jednog svedoka koji nije završio svoje svedočenje, njegovo ime je Agim Zečiri (Agim Zeqiri).

**SUDIJA ROBINSON:** Hvala. Gospodine Bulatoviću, Pretresno veće će da vam da vremena do sutra da ponovo razmotrite vaš stav. Znači ovaj postupak sada ćemo da prekinemo i nastavićemo ga sutra u 9.00, kako biste o tome mogli da razmislite. Tokom tog vremena treba da se posavetujete sa nekim. Mi dajemo nalog Sekretarijatu da svedoku pruži svu potrebnu pomoć u smislu pribavljanja pravnih saveta. Vi se morate pažljivo posavetovati sa nekim advokatom zato što ukoliko istrajete na vašem stavu, mora da vam bude jasno da se izlažete riziku da budete optuženi za nepoštovanje Suda. Isto tako, veoma je moguće da će u takvom slučaju Pretresno veće morati potpuno da ignoriše vaš kompletan iskaz. Drugim rečima, mi nećemo moći da mu pridamo bilo kakvu težinu, jer, pod ovim okolnostima, to je gotovo neizbežno, ukoliko Tužilaštvo nije u stanju da dovrši svoje unakrsno ispitivanje zbog stava koji ste vi zauzeli. Nepoštovanje Suda je jedna ozbiljna optužba. Nepoštovanje Suda može za sobom da povuče i zavorsku kaznu i novčanu kaznu, tako da i to morate da imate na umu.

*(Pretresno veće se savetuje)*

**SVEDOK BULATOVIĆ:** Gospodine Robinson ...

**SUDIJA ROBINSON:** Izvolite, gospodine Bulatoviću.

**SVEDOK BULATOVIĆ:** Ničim nijesam uvrijedio vas, kao ljude i vas, kao sudije, niti ovaj Sud bilo sa čime oskrnavio. Čak sam vas vrhunski, kao ljude i kako stare pravnike, svetskoga glasa pravnike uvažio. I ne samo vas nego i gospodina tužioca, bez obzira na njegove stavove u odnosu na mene kao čoveka. Ja nemam nikavih primedbi ali svedočiti ne mogu bez prisustva predsednika, gospodina Slobodana Miloševića. Mogu ostati u Hagu koliko vi to odredite, da ne bih po drugi put dolazio iz Crne Gore ovamo i da svedočim u njegovom prisustvu da ispitivanja se izvrše. Ukoliko to ne, to je vaša stvar, ja sam pred vama i ja nemam šta dalje da kažem. Nemojte odlagati to za sutra, jer onda je to blamiranje i vas, a ja to ne želim

da činim, ja sam ozbiljan čovek i ozbiljno pred vama govorim i pošteno pred vama govorim, iako u to poneko sumnja. Toliko.

**SUDIJA ROBINSON:** Hvala, gospodine Bulatoviću. Kao što sam rekao, sada ćemo da prekinemo sa radom, nastavićemo sutra ujutro. Situacija je onakva kakvom sam je opisao. Vi morate da se posavetujete sa advokatom. Sekretarijat će vam dati na raspolaganje jednog advokata sa kojim možete da se posavetujete. Gospodine Kej, želeo bih da saznam od vas da li ste u stanju da nastavite sa sledećim svedokom na listi, sa gospodinom Jašovićem.

**ADVOKAT KEJ:** To nije svedok s kojim smo se mi sastali. Mi nismo obavili prethodni razgovor s njim. Njegova je fascikla tek pripremljena, tako da bismo to trebali da razmotrimo. Jednu drugu stvar imam na umu. Ja smatram da je optuženi voljan da prisustvuje postupku. Ne radi se o tome da on ne želi ovde da prisustvuje. Sekretarijat je doneo tu odluku na osnovu mišljenja lekara. Sam optuženi želeo je da bude ovde i želeo je da učestvuje u ovom postupku. Smatram da Pretresno veće to mora da zna. Meni je to oficir za vezu spomenuo zato što se tu radi o pitanju ličnog izbora.

**SUDIJA ROBINSON:** Razumem, mi tu informaciju nismo dobili, gospodine Kej.

**ADVOKAT KEJ:** Možda je to nešto šta će kasnije, kad budemo dobili više informacija, takođe da figuriše. Naime, lični stav optuženog je nešto što bi Pretresno veće želelo da ima u vidu.

**SUDIJA BONONI:** Pa to je od vitalne važnosti. Zaprepašćen sam da nam to tek sada kažu, a da mi o tome nismo ranije bili obavešteni.

**ADVOKAT KEJ:** Da i meni se čini da je to nešto čime bismo mi morali da se pozabavimo. Ja nisam sada u položaju da bilo šta potvrdim ili negiram, tek ponavljam ono šta su mi rekli, ali čini mi se da to dosta menja situaciju.

**SUDIJA ROBINSON:** Sada ćemo da se posavetujemo sa našim sudskim savetnikom.

*(Pretrեսno veće se savetuje)*

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Kej, vi ste spomenuli da niste obavili prethodni razgovor sa gospodinom Jašovićem.

**ADVOKAT KEJ:** Nisam.

**SUDIJA ROBINSON:** Možete li to da obavite danas?

**ADVOKAT KEJ:** Da, trebali bismo da se dogovorimo s njim, da se sastanemo s njim i trebalo bismo da dobijemo prevodioca za to, kako bismo mogli da prođemo kroz dokazne predmete koji su pripremljeni za njega. To možemo da obavimo danas i onda možemo sutra Pretresno veće ponovo da izvestimo o tome.

**SUDIJA KVON:** Ili bilo kog drugog svedoka.

**ADVOKAT KEJ:** Da, ja ne znam ko je još ovde, ali to možemo da saznamo.

**TUŽILAC NAJS:** Dve vrlo kratke stvari. Kad je reč o Jašoviću, ja se sećam da je optužen bio u stanju da ga pozove posle veoma kratkog susreta sa njim. Samo jedno poslepodne. I u svakom slučaju, spremnost da se nastavi sa ispitivanjem svedoka treba da se odredi u vezi sa saradnjom koja će da postoji ili neće da postoji između optuženog i dodeljenih advokata. I druga stvar, vidim sada da sam zaboravio nešto, izvinjavam se zbog toga ... Mislim da bi ovo Pretresno veće trebalo da ponovo podseti svedoka da ne stupa u kontakt sa drugim ljudima u vezi sa njegovim svedočenjem. Mislim da bi bilo dobro kad bi mu Pretresno veće to sasvim razjasilo.

**SUDIJA ROBINSON:** Gospodine Bulatoviću, nastavićemo sa radom sutra u 9.00. Ja vas ponovo podsećam da ne smete ni sa kim da razgovarate o ovom Predmetu i vašem iskazu. Da li ste to shvatili?

**SVEDOK BULATOVIĆ:** Jesam.

**SUDIJA ROBINSON:** Ako vam daju jednog advokata za ovu svrhu o kojoj smo mi ranije govorili, vi ćete, naravno, sa njim moći o tome da razgovarate. Nastavljamo sa radom sutra u 9.00.

Fond za humanitarno pravo